

PRAWDZIWOŚĆ FIRMY JAKO GWARANCJA ZASADY PEWNOŚCI I BEZPIECZEŃSTWA OBROTU

Wstęp

W obszarze prawa gospodarczego prywatnego bezpieczeństwo obrotu zyskuje walor szczególny ze względu na ciągłą dążność do minimalizacji ryzyka gospodarczego, obciążającego każdego, kto podejmuje działalność gospodarczą¹.

Zgodnie z ogólnie podzielanym poglądem, zaufanie jest wartością niepodważalną, stanowi bowiem fundament całego życia społecznego. Zasada bezpieczeństwa obrotu, rozważana z punktu widzenia poszukujących bezpieczeństwa jednostek, może być ujmowana jako zasada pewności prawa i zasada ochrony zaufania. Te dwa elementy – dostępność wiedzy o obowiązującej regulacji prawnej oraz zapewnienie ochrony prawnej temu, kto działa w zaufaniu do państwa i stanowionego przez nie prawa, a także do działań innych osób – stanowią główne komponenty „bezpieczeństwa obrotu”.

Zasada bezpieczeństwa obrotu zakorzeniona jest w takich konstytucyjnych wartościach, jak godność człowieka, jego wolność i swoboda decyzji oraz własność i jej ochrona prawna. Brak ochrony bezpieczeństwa obrotu naruszałby te wartości. Wyodrębnienie zasady bezpieczeństwa obrotu ma długą tradycję – pomimo, że jest to zasada „niepisana”, nie wyraża jej osobny przepis prawny. Jednym z ważnych przejawów omawianej zasady, realizowanym przez zabezpieczenie pewności prawa i ochronę zaufania, jest samo tworzenie prawa w sposób, określany przez Trybunał Konstytucyjny, jako „przyzwoita legislacja”². Jednakże na pierwszy plan wysuwają się te instytucje prawne i unormowania, których celem jest zapewnienie transparentności statusu prawnego i majątkowego każdej jednostki gospodarczej. Mają one na celu stworzenie możliwości zweryfikowania tak podstawowych w stosunkach

1 Cz. Żuławska, *Zasady prawa prywatnego*, Warszawa 2007 r., s. 78.

2 Por. wyroki TK z: 14.09.2001 r., SK 11/00, OTK 2001, nr 6, poz. 166; z 26.02.2003 r., K 1/01, OTK-A 2003, nr 2, poz. 15; 30.03.2004 r. K 32/03, OTK-A 2004, Nr 3, poz. 22; z 13.11.2004 r., K 18/03, OTK-A 2004, Nr 10, poz. 103; z 20.06.2005 r., K 4/04, OTK-A, nr 6, poz. 64.

gospodarczych ocen, jak ocena zdolności kredytowej i – szerzej – wypłacalności partnera we współpracy gospodarczej, a także uzyskania danych dotyczących jego identyfikacji i zlokalizowania. Wszystkie te unormowania służą zatem umacnianiu zaufania i warunkują pewność obrotu prawnego. Zasada pewności i bezpieczeństwa obrotu znajduje w obszarze prawa prywatnego swoje „naturalne środowisko”³. Prawo prywatne zawiera najbardziej elastyczne – spośród wszystkich gałęzi prawa – instrumenty, pozwalające na poszukiwanie w każdej sytuacji rozwiązań adekwatnych do sytuacji prawnej podmiotu. Z tego względu owa różnorodność i plastyczność instytucji cywilistycznych wymaga zarazem szczególnie silnego poszanowania dla wartości związanych z bezpieczeństwem prawnym.

W prawie gospodarczym prywatnym istnieje wiele unormowań, które służą realizacji zasady pewności i bezpieczeństwa obrotu. W szczególności jawność i transparentność danych zapewniają różnego rodzaju instytucje prawne. Są to publiczne rejestry (ewidencje) z podlegającymi ciągłej aktualizacji wpisami, służącymi do publicznego ujawnienia danych, uznanych przez prawo za istotne dla bezpieczeństwa i pewności obrotu, a także dla szybkości tego obrotu. Rejestry spełniają przede wszystkim funkcje informacyjne.

Korzystający z domniemania prawdziwości wpisanych danych Krajowy Rejestr Sądowy, który składa się z rejestru przedsiębiorstw, rejestru stowarzyszeń, innych organizacji społecznych (np. spółdzielni i spółek) i zawodowych, fundacji oraz publicznych zakładów opieki zdrowotnej, a także rejestru dłużników niewypłacalnych, zapewnia realizację bezpieczeństwa obrotu⁴. Podobnie korzystająca z domniemania prawdziwości wpisów Ewidencja Działalności Gospodarczej, obejmująca akta ewidencyjne przedsiębiorców będących osobami fizycznymi⁵. Wykonujących działalność gospodarczą czy zawodową zarobkowo i na własny rachunek obejmuje także odrębny system identyfikacji jednostek gospodarczych, prowadzony przez Główny Urząd Statystyczny (REGON)⁶ oraz system ewidencji i identyfikacji podatników i płatników (NIP), prowadzony przez urzędy skarbowe⁷.

Zapewnieniu transparentności i jawności obrotu służy także wiele innych rozwiązań i instytucji prawnych. Przykładem może być obowiązek publikacji oferty giełdowej, rocznych sprawozdań finansowych określonych rodzajów jednostek gospodarczych. Ochronę bezpieczeństwa i zaufania w obrocie mają zapewnić przede wszystkim unormowania dotyczące firmy przedsiębiorstwa, nazwy spółki, repre-

3 M. Safjan (red.), *Prawo cywilne – część ogólna, System prawa prywatnego*, t. 1, Warszawa 2007, s. 288.

4 Ustawa z 20.08.1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym, Dz.U. z 2001 r. Nr 17, poz. 209 ze zm., dalej jako KrsU.

5 Ustawa z 02.07.2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej, Dz.U. z 2004 r., nr 173, poz. 1807 ze zm., dalej jako SwGospU.

6 Ustawa z 29.06.1995 r. o statystyce publicznej, Dz.U. nr 88, poz. 439 ze zm.

7 Ustawa z 13.10.1995 r. o zasadach ewidencji i klasyfikacji podatników i płatników, Dz.U. z 2004 r., Nr 269, poz. 2681 – tekst jednolity ze zm.

zencji przedsiębiorcy (zwłaszcza będącego osobą prawną) i wielu innych kwestii, związanych z odpowiedzialnością w obrocie gospodarczym, wypłacalnością oraz zdolnością kredytową. Zaliczyć tu należy nawet niektóre instytucje prawa rodzinnego, jak np. umowne ustroje majątkowe małżeńskie, których skuteczność wobec osób trzecich, np. wierzycieli małżonka prowadzącego działalność gospodarczą, zależy od wcześniejszego udostępnienia im pełnej informacji o wiążącej dłużnika małżeńskiej umowie majątkowej.

Firma w obrocie gospodarczym, zasady prawa firmowego

Instytucja firmy (pojęcie, zasady tworzenia, ochrona firmy) uregulowana była pierwotnie w Kodeksie handlowym z 1934 r. (art. 26–38 k.h.)⁸. K.h. utracił moc z chwilą wejścia w życie Kodeksu spółek handlowych, co miało miejsce w dniu 1 stycznia 2001 r.⁹ W treści art. 626 k.s.h. ustawodawca postanowił, iż do czasu wydania nowych przepisów dotyczących firmy (i prokury) w mocy pozostawały przepisy o firmie i prokurze zawarte w k.h.

Ustawą z 14.02.2003 r. do części ogólnej k.c. dodane zostały przepisy art. 43¹–43¹⁰, zatytułowane „Przedsiębiorcy i ich oznaczenia”¹⁰. Przepisy ustanawiają zasadę, zgodnie z którą każdy przedsiębiorca (już nie tylko spółka handlowa) „działa pod firmą” (art. 43² § 1 k.c.). Firma jest nazwą (oznaczeniem) przedsiębiorcy. Czym innym zaś jest oznaczenie służące wyróżnieniu przedsiębiorstwa, rozumianego jako przedmiot prawa (zob. art. 55¹ pkt. 1 k.c.). Firma jako oznaczenie przedsiębiorcy służy głównie jego identyfikacji i wyróżnieniu w stosunkach obrotu gospodarczego i prawnego. Znaczenie firmy jest jednak szersze, gdyż dla podmiotu, któremu dana firma została przypisana, ma ona również walor dobra osobistego. W tym sensie firma stanowi dobro osobiste podmiotu (osoby fizycznej, osoby prawnej i jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej) będącego przedsiębiorcą i jako taka podlega ochronie prawnej na podstawie art. 24 k.c.¹¹

Pojęcie firmy nie jest jednoznacznie określone przepisami prawa. Zgodnie z definicją zawartą w k.c. – przedsiębiorca działa pod firmą. Zbiór norm zawartych w przepisach k.c. (art. 43¹–43¹⁰ k.c.) przyjęto nazywać prawem firmowym. Sama definicja firmy, zawarta w prawie firmowym, wskazuje tylko na jej pewne cechy. Firma ma niezwykle szerokie znaczenie gospodarcze, jest nośnikiem określonej wartości majątkowej oraz składnikiem wartości niematerialnych przedsiębiorstwa. Firma ma wymierną wartość ekonomiczną, ponieważ kojarzona jest z określoną marką

8 Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.06.1934 r. – Kodeks handlowy, Dz.U. Nr 57, poz. 502 ze zm., dalej jako k.h.

9 Ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych, Dz.U. Nr 94, poz. 1037 ze zm., dalej jako k.s.h.

10 Ustawa z dnia 24.04.1965 r. – Kodeks cywilny, Dz.U. Nr 16, poz. 93 ze zm., dalej jako k.c.

11 T. Mróz, M. Stec (red.), Prawo gospodarcze prywatne, Warszawa 2005, s. 68.

usługi lub towaru¹². W warunkach gospodarki rynkowej firma pełni funkcje reklamowe i może być czynnikiem decydującym o uzyskaniu przewagi konkurencyjnej.

Firma jest oznaczeniem indywidualizującym przedsiębiorcę w obrocie prawnym. Przedsiębiorca pod firmą dokonuje czynności prawnych, występuje pod firmą w postępowaniach sądowych i administracyjnych, pozywa pod firmą i może być pod firmą pozywany. Oznacza to, że wszelkie czynności obrotu dokonane pod firmą są czynnościami przedsiębiorcy i wiążą go prawnie. Przedsiębiorca ma obowiązek posługiwania się firmą. Prawo i obowiązek działania pod firmą przedsiębiorcy wykonują m.in. przez umieszczanie firmy na dokumentach handlowych, na towarach i ich opakowaniach, przez używanie brzmienia firmy w środkach masowego przekazu itp. Firma nie może być zbyta. Skoro funkcja firmy, jako oznaczenia przedsiębiorcy, jest taka sama jak funkcja imienia i nazwiska osoby fizycznej, to podobnie jak w odniesieniu do imienia i nazwiska – uzasadniony jest zakaz zbywalności firmy. Czynność prawna zbycia firmy jest nieważna (art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 43⁹ k.c.). Przedsiębiorca może natomiast upoważnić (udzielić licencji) innego przedsiębiorcę do korzystania ze swej firmy, jeżeli nie wprowadza to w błąd (art. 43⁹ k.c.). Firma, w jej wymiarze językowym (słownym), składa się z tzw. rdzenia (korpusu) oraz dodatków (obowiązkowych i nieobowiązkowych). Rdzeń nazwy, pod którą przedsiębiorca prowadzi działalność gospodarczą lub zawodową, to określenie, które indywidualizuje danego przedsiębiorcę. Dodatki obowiązkowe wskazują formę organizacyjno–prawną prowadzonej działalności, dodatki fakultatywne zwykle precyzują przedmiot prowadzonej działalności.¹³

Firmą osoby fizycznej jest jej imię i nazwisko. Nie wyklucza to włączenia do firmy pseudonimu lub określeń wskazujących na przedmiot działalności przedsiębiorcy, miejsce jej prowadzenia oraz innych określeń dowolnie obranych (art. 43⁴ k.c.). Jeśli chodzi o słowną postać firmy przedsiębiorcy będącego osobą fizyczną, to rdzeniem firmy jest imię i nazwisko przedsiębiorcy, dodatkami zaś przykładowo: pseudonim, określenia wskazujące na przedmiot działalności przedsiębiorcy, miejsce jej prowadzenia oraz inne określenia dowolnie obrane. Zmiana firmy osoby fizycznej (zmiana imienia lub nazwiska) wymaga zgłoszenia tego faktu i ujawnienia go w ewidencji działalności gospodarczej (art. 43⁷ k.c.).

Firmą osoby prawnej (a także jednostki organizacyjnej, o której mowa w art. 33¹ k.c.), jest jej nazwa. Firma zawiera określenie formy prawnej osoby prawnej, które może być podane w skrócie, a ponadto może wskazywać na przedmiot działalności, siedzibę tej osoby oraz inne określenia dowolnie obrane. Firma osoby prawnej może zawierać nazwisko lub pseudonim osoby fizycznej, jeżeli służy to ukazaniu związków tej osoby z powstaniem lub działalnością przedsiębiorcy. Umieszczenie

12 M. Klapczyńska, *Firma i jej ochrona*, Warszawa 2004, s. 19.

13 T. Mróz, M. Stec (red.), *op. cit.*, s. 70.

w firmie nazwiska albo pseudonimu osoby fizycznej wymaga pisemnej zgody tej osoby, a w razie jej śmierci – zgody jej małżonka i dzieci (zob. art. 43⁵ k.c.). Jeśli chodzi o słowną postać firmy przedsiębiorcy będącego osobą prawną, to rdzeniem firmy jest nazwa osoby prawnej. Dodatkowo obowiązkowym są określenia wskazujące formę prawną danej osoby prawnej (np. spółdzielnia, spółka komandytowa, spółka z ograniczoną odpowiedzialnością), zaś dodatki fakultatywne stanowią określenia wskazujące na przedmiot działalności, siedzibę tej osoby oraz inne określenia dowolnie obrane. Firma oddziału osoby prawnej zawiera pełną nazwę tej osoby oraz określenie „oddział” ze wskazaniem miejscowości, w której oddział ma siedzibę (art. 43⁶ k.c.).

Firmy spółek handlowych, w zależności od różnie przyjętych kryteriów, dzieli się na pierwotne (według pierwotnie ustalonego brzmienia, np. w umowie spółki), pochodne (gdy dochodzi do zmiany brzmienia firmy oraz gdy firma w brzmieniu dotychczasowym jest używana przez następców prawnych przedsiębiorcy) oraz na proste i złożone (w zależności od tego, czy brzmienie firmy uwzględnia dodatki fakultatywne). Podział może być dokonany na firmy podmiotowe i przedmiotowe (w zależności od tego, czy podstawą brzmienia firmy jest nazwa lub nazwisko przedsiębiorcy, bądź też, czy taką podstawą jest określenie przedmiotu jego działalności).

K.s.h. wprowadza szczegółowe zasady konstruowania firm poszczególnych spółek handlowych (osobowych i kapitałowych). Jednakże o ostatecznym brzmieniu firmy decyduje wola wspólników (względnie założycieli spółki) wyrażona w umowie spółki lub w statucie spółki. W myśl art. 24 § 1 k.s.h., firma spółki jawnej powinna zawierać nazwiska lub firmy (nazwy) wszystkich wspólników albo nazwisko albo firmę (nazwę) jednego albo kilku wspólników oraz dodatkowe oznaczenie „spółka jawna”. Zgodnie z art. 90 § 1 k.s.h., firma spółki partnerskiej powinna zawierać nazwisko co najmniej jednego partnera, dodatkowe oznaczenie „i partner” bądź „i partnerzy” albo „spółka partnerska” oraz określenie wolnego zawodu wykonywanego w spółce. Z kolei według art. 104 § 1 k.s.h., firma spółki komandytowej powinna zawierać nazwisko jednego lub kilku komplementariuszy oraz dodatkowe oznaczenie „spółka komandytowa”. Zgodnie z art. 127 § 1 k.s.h., firma spółki komandytowo-akcyjnej powinna zawierać nazwiska jednego lub kilku komplementariuszy oraz dodatkowe oznaczenie „spółka komandytowo-akcyjna”. Wreszcie w myśl art. 160 i 305 k.s.h., firma spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, podobnie jak firma spółki akcyjnej, może być obrana dowolnie; powinna jednak zawierać dodatkowe oznaczenie „spółka z ograniczoną odpowiedzialnością” albo „spółka akcyjna”.

W oparciu o przepisy art. 43¹–43¹⁰ k.c. jest możliwe sformułowanie pięciu zasad prawa firmowego.

Firma powinna pozwalać na identyfikację przedsiębiorcy, natomiast przy spółkach osobowych także przynajmniej jednego wspólnika, powinna jednocześnie informować o rodzaju i typie przedsiębiorcy (zasada jawności firmy). Firma podlega ujawnieniu we właściwym rejestrze. Przedsiębiorca może posługiwać się tylko jedną firmą (zasada jedności firmy). Jeżeli jednak spółka nabyła istniejące już uprzednio przedsiębiorstwo, może je nadal prowadzić (jako zakład lub oddział) pod dotychczasową firmą, jednakże po uzupełnieniu jej obowiązkowym dodatkiem oznaczającym ją jako nabywcę przedsiębiorstwa; podobnie firma oddziału spółki powinna być uzupełniona dodatkiem wskazującym jego związek z zakładem głównym z ewentualnym dodatkiem dostatecznie odróżniającym od firmy wpisanej już lub zgłoszonej do rejestru (zasada wyłączności). W pewnych sytuacjach możliwe jest zachowanie dotychczasowej firmy mimo zmian w składzie wspólników lub nabycia istniejącego przedsiębiorstwa (zasada ciągłości). Firma nie może wprowadzać w błąd (zasada prawdziwości firmy). Istotny jest zwłaszcza punkt widzenia konsumenta. W tym przypadku decyduje ocena obiektywna dokonana z uwzględnieniem zwykłych warunków obrotu gospodarczego, w którym spółka posługuje się swą firmą. Firma powinna „odróżniać się dostatecznie” od już zarejestrowanych (chodzi o to, aby różnica była łatwo zauważalna dla przeciętnego odbiorcy (klienta) bez potrzeby przeprowadzania dokładnych porównań). Porównując należy wziąć pod uwagę pełne brzmienie firmy (razem z dodatkami). Różnica wyłącznie co do obligatoryjnego dodatku określającego rodzaj spółki (np. „sp. z o.o.”) nie jest wystarczająca. Niedopuszczalne jest zamieszczanie w firmach spółek handlowych elementów mogących wprowadzić w błąd osoby trzeciej co do charakteru prawnego danej jednostki. Za takie uznać należy w szczególności określenia: „spółdzielnia”, „fundacja”, „przedsiębiorstwo państwowe”, „towarzystwo ubezpieczeń wzajemnych”. Firma nie może wprowadzać w błąd co do zakresu i rzeczowego charakteru prowadzonej przez nią działalności. Niedopuszczalne jest używanie firmy mogącej wprowadzić w błąd co do pochodzenia produktów lub ich właściwości związanych z określonym miejscem geograficznym. Firma nie może wprowadzać w błąd co do zakresu i zasięgu prowadzonych przez spółkę interesów, dlatego też uzasadnione powinno mieć zamieszczenie w firmie określenia „międzynarodowa”, „europejska” itp.

Zasada prawdziwości firmy

Zasada prawdziwości firmy stanowi najważniejszą zasadę prawa firmowego¹⁴. Jej obowiązywanie ma szczególne znaczenie dla porządku publicznego oraz pewności obrotu. Zasada prawdziwości w szerokim rozumieniu obejmuje zasadę jasności

14 M. Kukło, Sz. Pszczółka, K. Skrodzki, M. Zaremba, Prawo handlowe – repetytorium, Warszawa, s. 81.

firmy oraz w węższym rozumieniu – zasadę prawdziwości firmy¹⁵. Zasada jasności realizuje nakaz przekazywania przez firmę określonego prawem minimum informacji o przedsiębiorcy, natomiast zasada prawdziwości oznacza zakaz przekazywania przez firmę informacji, które mogłyby wprowadzać w błąd pozostałych uczestników obrotu. Obydwie cechy zasady prawdziwości – jasność i prawdziwość firmy – są ze sobą ściśle powiązane, ponieważ nakaz umieszczania w firmie określonych danych może być realizowany tylko pod warunkiem, że dane te są prawdziwe. Realizacji zasady jasności służą przepisy k.c. oraz postanowienia k.s.h. określające brzmienie korpusów firm¹⁶, jak również przepisy określające brzmienie dodatków obowiązkowych firm poszczególnych przedsiębiorców¹⁷.

Firma nie może wprowadzać w błąd, informacja zawarta w firmie musi być zgodna z prawdą. Realizacji tej zasady służą przede wszystkim postanowienia art. 43³ i art. 43¹⁰ k.c. Zasada jasności firmy (jednoznaczności firmy) przejawia się przede wszystkim poprzez obowiązek umieszczenia w treści firmy dodatku wskazującego na formę prawną i typ przedsiębiorcy.

Zasada prawdziwości przejawia się w obowiązkowej treści zasadniczego elementu firmy spółek osobowych – jawnej, partnerskiej, komandytowej oraz komandytowo–akcyjnej, czyli w treści rdzenia firmy.

Zasada jasności wyrażona jest wprost nie tylko w przepisach k.c. oraz k.s.h., ale także w ustawach szczególnych, w których zastrzeżono prawo używania pewnych charakterystycznych określeń¹⁸. Przepisy szczególne, odnoszące się do poszczególnych rodzajów przedsiębiorców, nakazujące lub zakazujące używania pewnych zwrotów i określeń, służą nie tylko realizacji jasności firmy, ale również realizacji zasady prawdziwości firmy.

Firma oddziału osoby prawnej powinna zawierać pełną nazwę tej osoby być uzupełniona określeniem „oddział” ze wskazaniem miejscowości, w której oddział ma siedzibę – art. 43⁶ k.c. Postulat jasności realizowany jest z jednej strony poprzez obowiązek wskazania w firmie oddziału związków oddziału z osobą prawną. Z drugiej zaś strony następuje wyraźne odróżnienie samego oddziału osoby prawnej od

15 M. Klapczyńska, *op. cit.*, s. 124

16 Por. art. 24, 90, 104, 127, 160 oraz 305 k.s.h.

17 Por. art. 436, 438 k.c. oraz 24 § 1, 90 § 1, 104 § 1, 127 § 1, 160 § 1 i 305 § 1 k.s.h.

18 Por. odpowiednio: 1. Ustawa z dnia 29.08.1997 r. Prawo bankowe, Dz.U. 2002 r. Nr 72, poz. 665, tekst jednolity ze zm. – określenie „bank”; 2. Ustawa z dnia 5.12.1996 r. o zawodzie lekarza i lekarza dentystry, Dz.U. 2005 r. Nr 226, poz. 1943, tekst jednolity ze zm. – określenie „grupowa praktyka lekarska”; 3. Ustawa z dnia 6.04.1984 r. o fundacjach, Dz.U. 1991 r. Nr 46, poz. 203 ze zm. – określenie „fundacja”; 4. Ustawa z dnia 22.05.2003 r. o działalności ubezpieczeniowej, Dz.U. Nr 124, poz. 1151, ze zm. – określenie „towarzystwo ubezpieczeń wzajemnych”; 5. Ustawa z dnia 22.05.2003 r. o działalności ubezpieczeniowej, Dz.U. Nr 124, poz. 1151, ze zm. – określenie „zakład ubezpieczeń”; 6. Ustawa z dnia 22.05.2003 r. o pośrednictwie ubezpieczeniowym, Dz.U. Nr 124, poz. 1154, ze zm. – określenie „broker ubezpieczeniowy”; 7. Ustawa z dnia 16.09.1982 r. Prawo spółdzielcze, Dz.U. 2003, Nr 188, poz. 1848, tekst jednolity ze zm. – określenie „spółdzielnia”; 8. Ustawa z dnia 18.01.1996 r., o kulturze fizycznej, Dz.U. 2001, Nr 81, poz. 81, poz. 889, tekst jednolity ze zm. – określenie „sportowa spółka akcyjna”.

zakładu głównego. Wszelkie dodatkowe oznaczenia lub określenia pojawiające się w firmie oddziału (np. symbole lub godła) nie stanowią elementów firmy i nie korzystają z ochrony na podstawie przepisów k.c. Zgodnie z treścią art. 43⁴ oraz art. 43⁵ § 2 i § 3 k.c., firma może zawierać także dodatki mające na celu bliższe określenie osoby przedsiębiorcy. Są to dodatki nieobowiązkowe. Natomiast zdecydowanie niedopuszczalne są dodatki, które mogą wprowadzić w błąd – art. 43³ § 2 k.c. Uznaje się, że charakter tych dodatków został przez ustawodawcę wskazany jedynie przykładowo i dopuszczalne jest zamieszczenie dodatków odnoszących się do samych wspólników¹⁹. Przepisy nie ograniczają liczby dodatków nieobowiązkowych, jak również nie ograniczają ich długości. W praktyce bardzo często przedsiębiorcy zamieszczają w formie dodatku dowolnego informacje zawierające określenie przedmiotu działalności przedsiębiorcy, odnoszące się do tradycji lub podkreślające jej nowatorski charakter. Treść dodatku może dotyczyć samej spółki lub jej wspólników, ale także osób oraz podmiotów współpracujących ze spółką. Dodatki mogą przekazywać informacje na temat kwalifikacji wspólników oraz pracowników lub odnosić się do kwalifikacji zawodowych, posiadanych uprawnień lub tytułów naukowych. Dowolność w obieraniu dodatków budzi jednak kontrowersję, w jakim stopniu swoboda wspólników jest nieograniczona²⁰. Liberalne stanowisko Sądu Najwyższego w tej kwestii zostało szeroko skrytykowane²¹. Zdaniem przedstawicieli doktryny, zbyt duża dowolność w obieraniu dodatków firmy może prowadzić do wprowadzenia uczestników obrotu w błąd. Częstym elementem firm przedsiębiorców są oznaczenia geograficzne, które mogą być umieszczone w formie dodatku w firmie spółek osobowych albo stanowić rdzeń lub dodatki w firmach osób prawnych m.in. spółek kapitałowych. Niewątpliwie jest, iż użycie oznaczeń geograficznych musi być zgodne z prawdą. Wykorzystanie oznaczeń geograficznych nie może wprowadzać w błąd, jak również użycie oznaczenia geograficznego w firmie przedsiębiorcy nie może być sprzeczne z przepisami prawa²².

Szczególnie istotną kwestią z punktu widzenia obrotu gospodarczego są dodatki obierane przez najważniejszą grupę przedsiębiorców – spółki handlowe. Przepisy prawa określają wprost, jakie dodatki są niedopuszczalne. Zgodnie z treścią art. 43³ § 2 k.c., niedopuszczalne są takie dodatki do firmy, które mogłyby wprowadzić w błąd. Powyższy przepis dotyczy zarówno dodatków obowiązkowych jak i nieobowiązkowych. Ze względu na zasadę prawdziwości powszechnie uznaje, iż

19 M. Klapczyńska, *op. cit.*, s. 128.

20 *Ibidem*, s. 129.

21 W wyroku z dnia 30.08.1990 r. (IV CR 224/90, OSP 1991, nr 3, poz. 78) SN uznał, że „(...) Umieszczenie w nazwie spółki zrzeczającej radców prawnych, świadczącej pomoc prawną osobom fizycznym i przedsiębiorcom, słowa mecenas nie wprowadza klientów w błąd, co do jej tożsamości z zespołem adwokackim (...)” Wyrok ten został poddany krytyce m.in. S. Sołtyński, A. Szajkowski, J. Szwaja, *Kodeks handlowy, Komentarz*, Warszawa 1997, s. 400 – Nie można podzielić stanowiska SN, gdyż pozwana spółka w firmie sformułowanej „MECENAS” Sp. z o.o. wyraźnie wskazuje, że zrzecza prawników, ale faktycznie nie można odnieść wrażenia, że między innymi nie są zatrudnieni w niej adwokaci.

22 Ustawa z 16.04.1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, Dz.U. Nr 47, poz. 211 ze zm., dalej jako ZNKU.

całe brzmienie firmy nie może wprowadzać w błąd. Znaczenie tego przepisu potwierdzają liczne toczące się spory o bezprawne używanie cudzych oznaczeń. Oznaczenie – jako narzędzie identyfikujące, a zarazem reklamowe – powinno podlegać ścisłej reglamentacji prawa. Treść informacji zawartych w firmie musi być prawdziwa. Firma nie może wprowadzać w błąd co do zakresu prowadzonej działalności gospodarczej. Należy zachować zdecydowaną ostrożność przy wyborze wyrazów dwuznacznych lub mających wielorakie znaczenie. Firma przedsiębiorcy nie powinna mylnie informować o zasięgu prowadzonej przez przedsiębiorcę działalności. Sformułowania takie jak „światowy”, „europejski” lub „międzynarodowy” są powszechnie nadużywane przez przedsiębiorców. Na podkreślenie zasługuje brak mechanizmów prawnych, które skutecznie zmusiłyby przedsiębiorców do rygorystycznego przestrzegania zasady prawdziwości. Normatywną podstawą zakazującą tego typu praktyk pozostaje zasada prawdziwości prawa firmowego. Jednakże nie jest ona w pełni przestrzegana przez uczestników obrotu, jak również przez sądy rejestrowe. Na szczególną uwagę zasługuje używanie określeń wskazujących na pokrewieństwo. Takie określenia są niezwykle popularne w niektórych branżach usługowych, szczególnie w rzemiośle. Właśnie w tych dziedzinach podtrzymywanie tradycji rodzinnych jest dobrze postrzegane i świadczy o wysokiej jakości świadczonych usług. Jednakże używanie tego typu określeń w branży handlowej może stanowić naruszenie szeroko rozumianej zasady prawdziwości prawa firmowego. Skoro klient decyduje się na dokonanie zakupu towaru w spółce działającej pod firmą zawierającą nazwisko z dodatkiem „i syn”, to ma świadomość, że dokonuje zakupu w spółce z długą tradycją handlową, co nie zawsze jest zgodne z rzeczywistością. Ponadto niezwykle często zdarzają się sytuacje, kiedy wspólnicy spotykają się z odmową rejestracji w KRS firm spółek skonstruowanych na zasadzie „ojciec i syn” lub „małżeństwo”. Taka konstrukcja treści firmy mogłaby w sposób zdecydowany wprowadzać potencjalnych konsumentów w błąd zarówno co do tożsamości wspólników, jak i przedmiotu działalności spółki. Zasada prawdziwości wymaga, aby wszelkie zmiany dokonane w organizacji spółki, wpływające na firmę, miały swe odzwierciedlenie w jej treści. Jeżeli wspólnik, którego nazwisko było umieszczone w firmie, ustąpił ze spółki, to musi być to zaznaczone w firmie, bez względu na to, czy wspólnik wyraził zgodę na umieszczenie jego nazwiska w firmie.

Wszelkie zmiany o charakterze organizacyjnym, mające wpływ na funkcjonowanie przedsiębiorcy w obrocie gospodarczym, będą również miały wpływ na brzmienie treści firmy. Spółka kapitałowa znajdująca się w stadium organizacji ma prawo i obowiązek używania dodatku „w organizacji”. Natomiast spółka handlowa, zarówno osobowa, jak i kapitałowa, znajdując się w stadium likwidacji ma prawo i obowiązek używania dodatku „w likwidacji”. Taka sama reguła dotyczy przed-

siębiorców postawionych w stan upadłości²³. Skoro zostało otwarte postępowanie upadłościowe przedsiębiorcy, w wyniku czego zmieniły się zasady jego funkcjonowania w obrocie, to również zmianie musi ulec firma, pod którą przedsiębiorca prowadził działalność. Od tego momentu ma prawo i obowiązek używania dodatku „w upadłości”. Z zasady prawdziwości firmy będzie wynikał nakaz poinformowania ewentualnego konsumenta lub kontrahenta o nietypowym dla przeciętnego przedsiębiorcy czasie funkcjonowania – stadium organizacji, likwidacji lub upadłości. Niemożliwa jest modyfikacja tych dodatków.

Zasada prawdziwości warunkuje efektywność prawa firmowego, dlatego trzeba przyjąć, że odnosi się do oznaczenia przedsiębiorcy nie tylko w dacie rejestracji, ale również w całym okresie istnienia wpisu we właściwym rejestrze.

Oczywistym jest, iż zasada prawdziwości wciąż może i powinna być realizowana w obrocie gospodarczym, niemniej jednak pewne zmiany modyfikacji uwzględniające zmienione warunki ekonomiczne są niezbędne. W szczególności niejednoznaczne jest przejmowanie firm przedsiębiorców, którzy zostali rozwiązani (z przyczyn czysto ekonomicznych) przez innych przedsiębiorców. Co do zasady, wydaje się to dopuszczalne, natomiast nie jest określone, w jakim czasie po rozwiązaniu przedsiębiorcy można przejąć jego firmę. Przejęcie firmy cieszącej się renomą lub dobrą marką może prowadzić do nadużyć w obrocie, a w efekcie do zachwiania zasady pewności i bezpieczeństwa tego obrotu.

Doktryna jednoznacznie podziela stanowisko, że użycie w obrocie zagranicznych nazw typów przedsiębiorców jest naruszeniem zasady prawdziwości prawa firmowego²⁴. Używanie zagranicznych odpowiedników określeń „spółka”, „partnerzy”, „spółka z ograniczoną odpowiedzialnością” lub „spółka akcyjna”, które w zamierzeniu wspólników ma spowodować zwiększone zaufanie klientów do samej spółki jako uczestnika obrotu, ma efekt zupełnie odwrotny. Po pierwsze, używanie zagranicznych nazw w obrocie pozostaje w sprzeczności z przepisami k.c. oraz k.s.h., jak również sprawia wrażenie postępowania skrajnie nieprofesjonalnego. Nawet w przypadku, kiedy polski przedsiębiorca występuje w obrocie zagranicznym, spoczywa na nim obowiązek posługiwania się firmą w brzmieniu ujawnionym w KRS. Zasada prawdziwości prawa firmowego ma charakter publicznoprawny, co oznacza, że sąd rejestrowy powinien z urzędu czuwać nad jej przestrzeganiem. Egzekucja prawa firmowego powinna podlegać ścisłej regulacji i tutaj należy podkreślić rolę sądów rejestrowych, których zadaniem jest czuwanie nad przestrzeganiem teź egzekucji. Sąd rejestrowy bada, czy zgłoszony do rejestru przedsiębiorca właś-

23 Ustawa z dnia 28.02.2003 r. Prawo upadłościowe i naprawcze, Dz.U. Nr 60, poz. 535 ze zm., dalej jako PrUp.

24 S. Sołtysiński, A. Szajkowski, A. Szumański, J. Szwaja, Kodeks spółek handlowych – Komentarz, t. 1, Warszawa 2001.

ciwie skonstruował treść firmy oraz czy zgłaszana do rejestru firma przedsiębiorcy jest zgodna z przepisami prawa w zakresie treści i formy – art. 23 KrsU.

Podsumowanie

Biorąc pod uwagę zasadę prawdziwości firmy, należy stwierdzić, że z całą pewnością nie pozostaje ona obojętna wobec całego systemu prawa prywatnego. Niewątpliwie prawdziwość danych zawartych w firmie przedsiębiorcy, konieczność posługiwania się firmą oraz generalny zakaz wprowadzania uczestników obrotu w błąd, stanowią gwarancję pewności i bezpieczeństwa obrotu. Zgodnie z ujęciem systemowym, prawo nie jest i nie powinno być neutralne z punktu widzenia aksjologii. Wręcz odwrotnie, ma opierać się na wartościach, realizować je i chronić²⁵. Zasady prawa, posiadające walor aksjologiczny, są nośnikami wartości w całym systemie prawa, jak również stanowią dyrektywy do interpretacji i jego stosowania. To właśnie prawo firmowe, a w szczególności zasada prawdziwości firmy, gwarantuje przejrzystość reguł i zapewnia maksimum bezpieczeństwa w obrocie gospodarczym.

25 Cz. Żuławska, *op. cit.*, s. 10.

SUMMARY

In the field of private economic law transaction security becomes of a particular value due to constant endeavor to minimize economic risk which burdens anyone taking up a business activity.

It is commonly believed that trust is an undeniable quality as it forms the basis of the entire social life. Considered from the point of view of the individuals searching for security, the principle of transaction security may be conceived as the principle of law certainty and the principle of trust protection. These two elements, i.e. the availability of knowledge about valid legal regulations as well as the provision of legal protection for those who in their actions trust the State and the laws it makes, as well as for the actions of other people, constitute main components of the “transaction security”

Private economic law contains many rules which serve the implementation of the principle of transaction certainty and security. Free access to data and their transparency in particular are provided by various kinds of legal institutions. All these rules are to strengthen trust and condition legal transactions certainty. The principle of transaction certainty and security finds its “natural environment” in the field of private law as it contains, among all branches of law, the most flexible instruments to look for solutions adequate to a legal situation of a subject in every situation. For this reason, this variety and flexibility of civil law institutions require particularly strong respect for values connected with legal security.